

ФІЛОСОФІЯ

УДК 110. 34(64)

DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i35.1086>

С. О. Ганаба

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4373-7075>

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

СЕНС ЖИТТЯ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ЦІННІСТЬ У ПОГЛЯДАХ ВІКТОРА ФРАНКЛА

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема пошуку сенсу життя хвилює будь-яку людину незалежно від віку, національності, соціально-економічного статусу тощо. Однак вона набуває особливої релевантності та актуальності для людини у моменти загострення соціальних негараздів й як наслідок переживання нею екзистенційної кризи. Це ситуації, коли людина стикається із перешкодами у реалізації важливих життєвих цілей і, відповідно, не може їх вирішити за допомогою звичних для неї засобів. Такі кризові моменти неможливо розглядати поза контекстом загальної екзистенційної ситуації у якій опинилася людина, а відтак нівелювати конкретну культурно-історичну епоху, у якій вона живе. Так, сучасна ситуація в Україні, спричинена військовою агресією росії, щоденні новини з фронту, невпинне зростання кількості поранених та загиблих, необхідність вимушеної евакуації великої кількості людей тощо – усе це позбавляє важливого почуття для людини – безпеки й передбачуваності. Натомість постійне перебування у вирі тривожних й непрогнозованих, сповнених небезпеки подій стимулює зростання тривоги й незахищеності, невпевненості людини у майбутньому, погіршується фізичне й психологічне самопочуття, знижується життєстійкість й падає рівень психологічного благополуччя тощо.

Адаптивні можливості організму людини не є безмежними. За умови, коли вони вичерпуються відбувається так званий злам адаптивного бар'єру, загострюються хронічні захворювання, зменшується працездатність, знижується рівень психологічного здоров'я, нервова виснаженість й відсутність бажань тощо. Щоб зберегти здоровий глузд та фізичне й психологічне здоров'я людині необхідно на щось опиратися, вести пошук ресурсу, який триматиме її у бутті та надаватиме життю стійкості, спрямованості, наповненості. Йдеться про пошук людиною відповідей на смисложиттєві для неї питання: що є метою життя? навіть

(для чого) мені жити? у чому полягають життєві цінності? тощо. Загалом, криза – це «своєрідна реакція особистості на ситуації, що вимагають від неї зміни способу мислення, ставлення до себе, навколишнього світу і основних екзистенційних проблем» [3, с. 7].

Варто зазначити, що проблеми смерті й життя, щастя й життєвого покликання людини були засадничими філософськими проблемами в усі періоди людської історії, оскільки вони зачіпають основи як суспільного буття, так й індивідуальних людських життєписів. Вони розуміються тим механізмом, який спонукає людину до пошуку й побудови власної траєкторії життя й у результаті зумовлює зміни та самозміни. Підсумком аналізу цих проблем є розуміння етичної категорії сенсу життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кожна історична епоха ставить перед суспільством завдання й проблеми, вирішення яких безпосередньо впливає на те, як людина розуміє своє призначення. Оскільки, змінюються умови життя, культурні, соціальні, економічні тощо запити, то природно, змінюються й погляди людини у розумінні себе й світу довкола. Множинність інтерпретацій дефініції сенсу життя зумовлена також суб'єктивною природою цієї категорії. Йдеться про те, що питання сенсу життя розуміється як індивідуальна оцінка сприйняття людиною світу, себе як цінності та самоцінності, а також пережитого й прожитого нею досвіду. Ці зазначені зауваги свідчать про широке предметне поле досліджень пов'язаних із поняттям сенсу життя і є предметом міждисциплінарних наукових зацікавлень, зокрема у філософії, психології, педагогіці, релігієзнавстві, антропології тощо. Смерть як справжня можливість майбутнього життя презентована у працях В. Дільтея, А. Бергсона, М. Хайдеггера, А. Шопенгауера, Ф. Ніцше. Особливості людського існування й відповідно пошуку сенсу життя стали предметом дослідження екзистенціалізму.

лізму (філософія існування). Представники цього напрямку стверджували, що життя сповнене абсурду й людина покликана створювати власні цінності у байдужому до неї світі. Вона може бути оцінена за своїми діями та вибором й фактично детермінована лише собою, є відкритою світу та розглядається як проект (Ж.-П. Сартр), як зусилля бути собою. Такий підхід є гуманістичним й продуктивним з огляду на те, що розглядає людину як активного дівця у мінливому й швидкоплинному світі, засвідчує її здатність бути господарем своєї долі. У християнській традиції тема сенсу життя була предметом дослідницьких зацікавлень Г. Сковороди, Л. Фойєрбаха, Е. Фромма та інших. Сучасні філософи, прихильники шизоаналізу, Ж. Дельоз, Ж. Лакан, У. Бодрійар, Ф. Джеймісон розглядали життя як «машину бажань». Динаміку філософсько-психологічних уявлень про сенс життя й смерті розглянуто у наукових розвідках О. Легун, М. Ломницької, В. Шаян та інших. Сенс буття як особистісний феномен проаналізовано у дослідженнях А. Акіменко, А. Москаленка, О. Смука. Життя людини у кризових ситуаціях розглянуто у наукових розвідках В. Злинкова, С. Лукомської, О. Федан та інших. Феномен страждання як важливого елемента формування образу людини висвітлено у працях В. Вершиної, Т. Ярошенко та інших.

Сенс життя – це віра у ціль життя, яка не суперечить чістому-небудь досвіду змістовного життя. Це ті цілі, які змушують людину цінувати його. Ця оцінка є свідченням розуміння людиною змісту та спрямованості власного життя, свого місця у світі. Вона пов'язана із постановкою цілей, які виходять за межі життя з позиції, яким воно може й має бути. Сенс життя – це пізнання і творення. Для людини є щастям знайти своє покликання, свою місію. У різні періоди свого життя людина знаходить для себе актуальні сенси й намагається їх реалізувати. Загалом, сенс життя символізує низку дивовижних запитів та можливостей, які людина здатна здійснити у своєму житті, усе, чого прагне, й можливо, навіть більше. У лоні цих міркувань релевантними є погляди Віктора Франкла.

Метою статті є розгляд поглядів В. Франкла на категорію сенсу життя як екзистенційну цінність сприйняття людиною світу та себе й дає потужний стимул до пошуку нею власних моральних орієнтирів, здатності вільно обирати, стикаючись із стражданнями та бажання діяти згідно обраної мети.

Виклад основного матеріалу. Віктор Франкл – знааний австрійський психолог, психотерапевт. У філософській думці другої половини ХХ століття він актуалізував питання сенсу життя, й відповідно людського щастя, страждання та особливо – смерті. Як колишній в'язень нацистського концераційного табору Освенцім, він стверджував, що в екстремальних ситуаціях у людини проявля-

ється щось таке, що за нормальних умов не є очевидним й ймовірним, що у досить екстремальних умовах людина здатна знайти сили та душевних ресурсів подолати негаразди й зберегти індивідуальність власного Я. Проїшовши через неймовірні людські страждання й зберігши силу духу, відчувши на собі усі труднощі табірної життя й отримавши власний досвід виживання, В. Франкл звернув увагу на низку цікавих закономірностей у світобаченні й поведінці людини, які лягли в основу його вчення – логотерапії.

Загалом, поняття логотерапії дослідник пояснює як духовну терапію. «Тут логос означає дух, але, окрім цього, ще й сенс», – пише В. Франкл [5, с. 13]. Отож, логотерапія розуміється ним як духовна терапія, яка акумулює наявні духовні ресурси людини й через їх реалізацію, окреслює смисложиттєві орієнтири розвитку. Звичайно, логотерапія не має на меті замінити наявні психотерапевтичні підходи. Її призначення полягає у доповненні й урізноманітненні підходів та як результат побудові власної більш повної картини людського існування. Духовність є виміром людської екзистенції, її не можна замінити чи звести до чогось іншого. Вона може бути зумовлена певними чинниками, проте не є детермінованою зовнішніми обставинами. «Звичайні тілесні функції впливають на розгортання духовного життя, але вони його не викликають й не формують», – пише В. Франкл [5, с. 20].

Оскільки, людина живе у трьох вимірах: соматичному, психічному і духовному, то духовний вимір, переконує В. Франкл, не можна ігнорувати у жодному разі, бо саме він робить нас людьми [5, с. 9]. З одного боку, цей вимір виокремлює нас зі світу тварин й постає як одухотворення тваринності, а з іншого, – це ідеал, до якого прагне людина у своєму розвитку, орієнтуючись на вищі, абсолютні цінності. Прагнення до розвитку й постійної самозміни засвідчує, що власне сама людина, а не її природні інстинкти й реакції на зовнішнє середовище визначають те, як вона живе. Розуміння людини як складної цілісності є релевантним у логотерапії, оскільки засвідчує, що динамічність є властивістю особистості, необхідною умовою її життя та розвитку. Людина постає не як певна даність, а як процес, у якому відбувається творення її самої через розкриття та активізацію потенційних можливостей [2, с. 140]. Зауважимо, що цей процес відбувається упродовж усього життя людини. Очевидно, що результатом буде постійна зміна людини й відповідно вплив людини на оточення та його трансформацію. Варто зазначити, що визначальним фактором у розумінні процесу змін є визнання людини як цілісної складності. Складність постає не стільки як величина сукупності елементів, а радше як

рівень заплутаності, оригінальності взаємозв'язків між ними, які є тим «клеєм», які поєднують елементи у єдине ціле й робить певну цілісність складною. Таким чином, єдність та відмінність є не конкуруючими поняттями, а такими, що доповнюють одне одного.

Наступною засадничою ідеєю логотерапії є право вибору. За будь-яких обставин людина володіє свободою рішення та вибору. За словами В. Франкла, навіть такі трагічні ситуації й нелюдські поневіряння, як ті, що були в нацистських таборях, не могли позбавити людину можливості вибору, що в тих випадках перетворилося на можливість вибору позитивної інтерпретації реальності. «Людина може зберегти залишок духовної свободи, психічної незалежності, навіть у найстрашніших обставинах психічної і фізичної напруги», – стверджував він [6, с. 26]. Він переконував, що людина у жодному випадку не є продуктом спадковості та середовища. Звичайно, вона має інстинкти, проте їм, уважаючи дослідник, повністю не належить, оскільки володіє свободою. «Все може бути відібрано у людини, окрім одного: остання людська свобода – вибір особистого ставлення перед сукупністю обставин та свій власний шлях», – пише В. Франкл [5, с. 63]. Поняття свободи ним інтерпретується як незалежність відносно трьох речей: інстинктів, успадкованих схильностей, середовища. Попри те, що людина є частиною природи й як результат – біологічне, природне єство безумовно впливає на її поведінку й стиль життя, усе ж у людини є ресурс, який дозволяє бути значно «кращою», ніж вона є, виходячи за межі буденного й прогнозованого й перебувати у процесі постійної самозміни. Цей ресурс є духовність, яка реалізується у виборі. Можливість духовної реалізації напряму пов'язана із свободою вибору.

Основа духовного життя людини полягає у можливості відкриття у собі унікальності шляхом безкінечного самопошуку й самоутвердження. Суть людини проглядається у індивідуальному, а не у загальному та родовому. У духовному плані вона завжди є вільною, оскільки потужність духу проявляється не з природного, зовнішнього світу, а з самої себе. Людина розуміється не стільки як маленька частина соціального цілого (держави, родини, соціальної групи тощо), а як унікальний мікрокосмос [1, с. 16]. Людина є тим, ким себе усвідомлює й ким намагається бути. «Людська реальність – це потенційність, вічна незавершеність і вільність вибору. Те, чим людина ще не насправді, а тільки може і повинна стати» – зауважує дослідник [5, с. 99]. Ці міркування певною мірою корелюються із ідеями Ж.-П. Сартра, який стверджував, що суть людини – це проєкт, задум й постійне звернення до майбутнього. Помисли й вчинки людини можуть бути визначені вибором її дій й відповідальністю за них. Людина вільна іс-

тота. Все залежить від того, ким вона бажає бути. Немає такої умови, яка б перешкодила людині реалізувати свій задум. «Життя до того, як ми його проживемо, – ніщо, але це від вас залежить надати йому сенс», – уважає філософ [4, с. 32]. Очевидно, що свобода вибору не залежить від зовнішніх обставин й не зумовлюється ними. Вона детермінується внутрішніми, духовними силами й помислами людини, а відтак залежить від них. Свобода є внутрішня творча енергія людини. Через свободу людина може творити абсолютно нове життя. Вона сама себе вибирає і носить у собі наслідки свого вольового рішення. Людина є вільною настільки, наскільки усвідомила й виявила здатність реалізувати свою внутрішню свободу. В умовах нелюдських поневірянь та страждань вона залишається духовно вільною й здатною до творення й реалізації сенсу свого життя. Зі свого досвіду перебування у концтаборі В. Франкл уважав, що навіть у найважчих умовах життя людина все одно має сенс життя. Так, він полягає не лише у радощах й благополуччі, життєвих успіхах та процвітанні, а й у стражданні. «Радість, проте, може надати сенсу життя тільки тоді, якщо сама його має», – пише дослідник [5, с. 62]. Йдеться про те, що сенс радості не може міститися у ній самій. Ця категорія пов'язана із зовнішніми факторами, оскільки радість завжди має бути спрямована на певного об'єкта чи зумовлена ним. Радість не може ніколи бути самоціллю, тому що її не можна запланувати.

Сенс життя у стражданні, як це можливо? Відповідь на це питання дав дослідник. Відчувши на собі страждання у концтаборі він обґрунтував теорію про те, що ув'язнені, які мали сенс у житті, частіше виживають, а ніж ті, хто втратив. У цьому контексті міркувань є цікавою ідея дослідника про те, що немає нічого гіршого, ніж усвідомлювати, що власні страждання абсурдні і не мають сенсу. З цієї причини його терапевтична пропозиція була зосереджена на пошуку значення проблем, з якими доводиться зустрічатися людині. Страждання й негаразди людина має сприймати як виклик, а не як нещастя. Таким чином, В. Франкл радив знайти значення для страждань, тобто, для чого і в ім'я чого вона живе. Під час жахливих поневірянь, які він пережив, дослідник доходить висновку, що сенсом його життя є допомагати іншим знайти свій сенс. Життя заради когось, в ім'я когось тримає людину у бутті. Переконавання людини у тому, що у неї є власна життєва мета, уважає дослідник, має величезну психотерапевтичну та психогігієнічну цінність, оскільки «ніщо так не допоможе людині подолати об'єктивні труднощі чи суб'єктивні негаразди, як усвідомлення того, що вона має в житті свою мету. Наявність такої мети робить людину незамінною і надає їй життю унікальності» [5, с. 77].

По справжньому дієвим інструментом за допомогою якого є можливим протистояти викликам, що виникають у нашій тривожній повсякденності є рішення боротися за мету. Маючи мету, мотивацію рухатися у напрямку до її досягнення, долати перешкоди та проблеми навіть за найскладніших обставин є джерелом життя. Життя може бути повним змісту та цілей, але це не означає, що воно принесе людині щастя, за умови, якщо вона не буде зустрічатися з труднощами. Немає нічого гіршого, на переконання В. Франкла, аніж усвідомлення людиною того, що її страждання є марними, що біль є нічим іншим, а ніж відгомін відчаю. Якщо людина має чітку мету, вона знайде сили не тільки пережити те, що стало для неї по справжньому викликом, а й виявить у собі сильні сторони, виховає мотивацію та актуалізує волю до нових життєвих звершень. Так, іноді життя є несправедливим, людина вкладає час, енергію, душевні сили і все ж доля навзаєм приносить іронічну невдачу. У таких ситуаціях, коли людина не може змінити обставини життя, вона має змінити своє ставлення до обставин. Дослідник радив плекати у собі більш стійке, сильне й позитивне ставлення. Саме воно надасть можливість знайти більш надійні почуття відчуття життя, стати по справжньому господарем власної долі. У цьому процесі релевантним, за твердженням В. Франкла, є розуміння людиною, чого життя очікує від неї, а не навпаки, чого їй слід очікувати від життя. «Це можна сформулювати так: основним питанням має бути не «Який сенс мого життя?» – людині слід намагатися зрозуміти, чого життя вимагає від неї», – наголошував він [5, с. 15]. Таким чином, життя ставить перед нею проблеми, і їй слід розв'язувати їх, а розв'язати можна, тільки взявши на себе відповідальність за своє життя.

Ще однією обставиною, яка має екзистенційну цінність є визнання, що усі потреби, пристрасті та екзистенційні цілі знаходяться всередині людини. Вони не є певною даністю й відповідно змінюються у силу того як змінюється внутрішній світ людини, як вона «зростає» у своїй людяності. Оскільки кожна людина сприймає та переживає одну й ту подію в індивідуальний спосіб та має абсолютно різні ресурси й можливості, то й справляється вона з суспільними викликами й подіями так само специфічно та індивідуально. Завдання логотерапії, висловлює переконання В. Франкл, – це «навчання та виховання відповідальності, а просуватися вперед до конкретного сенсу свого життя пацієнт повинен самостійно» [5, с. 17]. Єдиного універсального сенсу життя не існує, кожен повинен знайти свій унікальний. Через це неможливо шукати його у книгах, у цілях, нав'язаних ззовні, в родині чи друзях чи у суспільстві. Тому однією із наших головних цілей у житті має бути пошук того, що дасть людині мету.

Відповідь на питання про сенс життя у кожної людини буде індивідуальною. Сенс життя визначеним в універсальних термінах бути визначеним не може. Кожна людина це робить у свій спосіб, враховуючи свої мрії й потреби та набутий досвід й інтелектуальний потенціал, систему цінностей і моральних орієнтирів тощо. Неповторність людського життя корелює з унікальністю кожної людини. У неповторності кожного життя відображено унікальність кожної ситуації. В унікальності життя – унікальність кожної життєвої долі. «Допоки людина не збагне, що становить неповторність та унікальність її екзистенції, вона не зможе зрозуміти, що виконання її життєвого завдання є обов'язковим саме для неї», – зауважує В. Франкл [5, с. 127]. Унікальність, а не довершеність – є головною характеристикою сенсу життя з огляду на те, що люди є недосконалими зі своїми слабкими й сильними характеристиками. «Якби всі люди були досконалими, то кожного індивіда можна було б замінити кимось іншим. Саме з недосконалості людей випливає необхідність і незамінність кожної особи. Бо кожен є недосконалим по своєму. Ніхто не є універсально обдарованим, і саме індивідуальні помилки роблять нас унікальними,» – розмірковує В. Франкл. [5, с. 34].

Але на чому ґрунтується життєвий сенс кожного? Для В. Франкла це залежатиме від таких елементів, які наші цінності, наша особистість, наші смаки, наша історія та наші рішення. Тому дуже важливо пам'ятати, що кожен день – це можливість діяти вільно і шукати того, що насправді важливо.

У критичній екзистенціальній ситуації людина найчастіше як опір використовує такі джерела особистого сенсу, як-то: любов до інших людей, турбота про когось, служіння суспільству; створення сім'ї і народження дітей; прагнення зробити світ кращим, благодійність, відданість справі, відповідальність за неї; якісне використання своєї роботи; творчість – створення чогось нового; повнокровне проживання життя, дотримання його природних ритмів; передача свого досвіду іншим людям; різноманітна соціальна активність; самоактуалізація – реалізація людиною своїх здібностей, свого потенціалу.

Висновки та перспективи подальших пошуків. Таким чином, кожна людина індивідуально переживає пошук сенсу свого життя. В кризові періоди суспільного життя ця потреба актуалізується й загострюється. Родова сутність людини є відкритою, незавершеною, такою, що постійно проходить процес становлення й самозміни. Людська індивідуальність за період свого існування не вичерпує життя роду. Тому людина й отримує змогу окреслити смисл свого життя й реалізовувати його, вносячи певні корективи й визначаючи нові

обріі свого буття. Пошук кожною людиною сенсу є головною силою його життя. Сенс унікальний і специфічний тому, що він повинен бути і може бути здійснений тільки самою людиною і лише тоді, коли вона досягне розуміння того, що могло б задовольнити її власну потребу у сенсі. Що нового запропонував у розумінні категорії сенсу життя запропонував Віктор Франкл? Відповідно до поглядів В. Франкла прагнення людини до пошуку й реалізації сенсу життя є вродженою мотивацією, основним рушієм розвитку особистості. Спираючись на свій життєвий досвід, дослідник висловив переконання, що прагнення до сенсу і його пошуку закладено у самій природі людини. Тому і його реалізація розуміється ним як духовний об'єкт, до якого прагне людська душа і який є рушієм поведінки та розвитку особистості. Життя людини ніколи не може бути безглуздим. Навіть страждання не полишені сенсу. Не завжди свобода від страждань приносить радість людині. Лише тоді, коли вона без примусу обирає відповідальність за свої дії, сенс її життя приносить радість. Сенс життя, за словами В. Франкла, полягає в пошуку мети у прийнятті відповідальності людини за саму себе та інших. Таким чином, маючи чітке чому, вона може зіткнутися з усіма як: тільки відчуючи себе вільним і впевненим у меті, що мотивує її, вона зможе генерувати зміни, щоб створити багато більш благородну реальність.

Однією з найважливіших складових сенсу життя є здатність діяти відповідно до власних цінностей та переконань. Навіть у найбільш екстремальних обставинах В. Франкл переконував, що людина здатна вибирати й поводитися вільно. Незважаючи на фізичну обмеженість вона може підтримувати незалежність й духовну свободу. Головним інструментом для досягнення цього є рішучість. Таким чином, ніщо не настільки важливе, як приймати власну свободу і особисту відповідальність, щоб визначити цілі, ті, до яких має прагнути людина, навіть у найгірших ситуаціях. Важливо те, що кожна мета дає людині наснагу й задоволення вставити вранці та прагнути того, чого вона по справжньому хоче. У найскладніших моментах життя виживають ті, хто позитивний й вмотивований, якою б незрозумілою була його реальність.

У своїх дослідженнях В. Франкл доводить, що прагнення до сенсу є головною рушійною силою розвитку людини, що визначає її поведінку та внутрішній світ. Цей сенс є специфічним та особистим таким, що може бути реалізованим тільки цією однією людиною. Не варто забувати, що кожна людина унікальна в цілому Всесвіті. Відчуття присутності сенсу в житті значно впливає на наше емоційне благополуччя, підвищуючи рівень задоволеності життя в цілому. Втрата цієї можливості погрожує знеціненням духовності, порушенням

норм моралі, падінням людського життя до рівня животіння або споживацтва.

Перспективою подальших пошуків можуть слугувати дослідження образу людини й розгляду її сутнісних характеристик у філософії екзистенціалізму.

Література

1. Вершина В. Тема страждання як елемент формування образу людини. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціології і політичних науках*. Т. 3. № 1. 2020. С. 11–20.
2. Ганаба С. О. Філософія дидактики: контексти, стратегії, практики. Суми : Університетська книга, 2014. 334 с.
3. Злишков В. А., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ : Педагогічна думка, 2016. 219 с.
4. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – это гуманизм. *Сумрак богов*. Москва : Вєсь мир. 1990. С. 32–40.
5. Франкл В. Лікар та душа. Основи логотерапії. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 319 с.
6. Франкл В. Людина у пошуках справжнього сенсу: Психолог у концтаборі. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 286 с.

Анотація

Ганаба С. О. Сенс життя як екзистенційна цінність у поглядах Віктора Франкла. – Стаття.

Проблема пошуку сенсу життя хвилює будь-яку людину незалежно від віку, національності, соціально-економічного статусу тощо. Однак вона набуває особливої релевантності та актуальності для людини у моменти загострення соціальних негараздів й як наслідок переживання нею екзистенційної кризи. Це ситуації, коли людина стикається із перешкодами у реалізації важливих життєвих цілей і, відповідно, не може їх вирішити за допомогою звичних для неї засобів. Такі кризові моменти неможливо розглядати поза контекстом загальної екзистенційної ситуації у якій опинилася людина, а відтак нівелювати конкретну культурно-історичну епоху, у якій вона живе. Людська індивідуальність за період свого існування не вичерпує життя роду. Тому людина й отримує змогу окреслити сенс свого життя й реалізувати його, вносячи певні корективи й визначаючи нові обріі свого буття. Сенс унікальний і специфічний тому, що він повинен бути і може бути здійснений тільки самою людиною і лише тоді, коли вона досягне розуміння того, що могло б задовольнити її власну потребу у сенсі. У розумінні категорії сенсу життя Віктор Франкл виходив із розуміння його як духовного об'єкту. Він визначав його рушієм поведінки та розвитку особистості. Навіть страждання не полишені сенсу. Не завжди свобода від страждань приносить радість людині. Лише тоді, коли вона без примусу обирає відповідальність за свої дії, сенс її життя приносить радість. Сенс життя, за словами В. Франкла, полягає в пошуку мети у прийнятті відповідальності людини за саму себе та інших. Таким чином, маючи чітке чому, вона може зіткнутися з усіма як: тільки відчуючи себе вільним і впевненим у меті, що мотивує її, вона

зможе генерувати зміни, щоб створити набагато більш благородну реальність. Обовязковою складовою сенсу життя, за В. Франклом, є здатність діяти відповідно до власних цінностей та переконань. Навіть у найбільш екстремальних обставинах людина здатна вибирати й поводитися вільно. Незважаючи на фізичну обмеженість вона може підтримувати незалежність й духовну свободу. Головним інструментом для досягнення цього є рішучість. Важливим для людини є прийняття здатності власної свободи й особистої відповідальності. Це необхідно, щоб визначати цілі до яких має прагнути людина, навіть у найгірших ситуаціях. Важливо те, що кожна мета дає людині насагу й задоволення вставити вранці та прагнути того, чого вона по справжньому хоче. У найскладніших моментах життя виживають ті, хто позитивний й вмотивований, якою б незрозумілою була його реальність. Відчуття присутності сенсу в житті значно впливає на емоційне благополуччя, підвищуючи рівень задоволеності життя в цілому. Втрата цієї можливості погрожує знеціненням духовності, порушенням норм моралі, падінням людського життя до рівня животіння або споживацтва.

Ключові слова: сенс життя, страждання, екзистенційні цінності, розвиток, людина.

Summary

Hanaba S. O. The meaning of life as an existential value in the views of Victor Frankl. – Article.

The problem of finding the meaning of life worries everyone, regardless of age, nationality, socio-economic status and so on. However, it acquires special relevance and relevance for a person in moments of exacerbation of social ills and as a consequence of experiencing an existential crisis. These are situations when a person faces obstacles in the realization of important life goals and, accordingly, can not solve them with the help of his usual means. Such moments of crisis cannot be considered outside the context of the general existential situation in which a person finds himself, and thus level the specific cultural and historical epoch in which he lives. Human individuality during the period of its existence does not

exhaust the life of the genus. That is why a person gets the opportunity to outline the meaning of his life and realize it, making certain adjustments and defining new horizons of his existence. Meaning is unique and specific because it must be and can be realized only by man himself and only when he reaches an understanding of what could satisfy his own need for meaning. In understanding the category of the meaning of life, Victor Frankl proceeded from the understanding of it as a spiritual object. He defined it as a driver of behavior and personality development. Even suffering is not meaningless. Freedom from suffering does not always bring joy to a person. Only when she is forced to take responsibility for her actions does the meaning of her life bring joy. The meaning of life, according to W. Frankl, is to find a purpose in accepting human responsibility for himself and others. Thus, having a clear reason, she can face everyone as: only by feeling free and confident in the goal that motivates her, she will be able to generate change to create a much more noble reality. An obligatory component of the meaning of life, according to W. Frankl, is the ability to act in accordance with their own values and beliefs. Even in the most extreme circumstances, a person is able to choose and behave freely. Despite its physical limitations, it can maintain independence and spiritual freedom. The main tool to achieve this is determination. It is important for a person to accept the ability of their own freedom and personal responsibility. This is necessary to determine the goals that a person should strive for, even in the worst situations. The important thing is that each goal gives a person the inspiration and pleasure to insert in the morning and strive for what he really wants. In the most difficult moments of life, those who are positive and motivated survive, no matter how incomprehensible its reality may be. The feeling of meaning in life significantly affects emotional well-being, increasing the level of satisfaction with life in general. Loss of this opportunity threatens the devaluation of spirituality, violation of moral norms, the fall of human life to the level of life or consumption.

Key words: meaning of life, suffering, existential values, development, man.